

## **KHAWAS AL-QURAAN SEBAGAI ELEMEN PELENGKAP DALAM PENGKARYAAN TERJEMAHAN AL-QURAN: KAJIAN TERHADAP KEARIFAN ‘TAFSIR AL-RAWI’<sup>1</sup>**

### **KHAWAS AL-QURAN AS A COMPLEMENTARY ELEMENT IN QURANIC TRANSLATION: A STUDY ON THE WISDOM OF ‘TAFSIR AL-RAWI’**

**Adnan Mohamed Yusoff**

Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia Bandar Baru Nilai,  
71800 Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia  
Emel: adnan@usim.edu.my

**Muhammad Arif Musa**

Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia  
Bandar Baru Nilai, 71800 Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia  
Emel: arif@usim.edu.my

**Ahmad Sanusi Azmi**

Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia  
Bandar Baru Nilai, 71800 Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia  
E-mail: sanusi@usim.edu.my

#### **ABSTRAK**

Usaha penterjemahan makna al-Quran adalah sebahagian daripada sumbangan murni berterusan para ilmuwan Islam sejak dari era awal perkembangan Islam sehingga ke hari ini. Ia selari dengan kedudukan Kitab Suci al-Quran sebagai *dustur al-hayah* bagi setiap insan yang melafazkan dua kalimah syahadah, walau di mana mereka berada. Para pengkaji yang meneliti perkembangan pengkaryaan terjemahan al-Quran akan mendapati berbagai nilai kreativiti dan inovasi bagi memberikan nilai tambah kepada para pembaca terutama dalam konteks meningkatkan pemahaman dan penghayatan terhadap maksud tersurat dan tersirat di dalam ayat-ayat suci, serta keghairahan mereka untuk berinteraksi dengan Kitab Suci ini. Bertitik tolak dari sini, kajian ini adalah suatu usaha untuk menganalisis dan menilai kesesuaian salah satu daripada elemen berpotensi untuk diterapkan sebagai sebahagian daripada komponen pelengkap dalam karya terjemahan al-Quran, iaitu *Khawas al-Quraan*. Seperti *Fadail al-Quraan*, *Khawas al-Quraan* juga menjadi daya penarik kepada masyarakat muslim untuk beriltizam serta beramal dengan surah dan ayat tertentu dalam al-Quran kerana ia mengandungi

<sup>1</sup> Kertas kerja ini adalah sebahagian daripada projek penyelidikan di bawah Skim Geran Penyelidikan Fundamental (FRGS) tajaan Kementerian Pendidikan Tinggi Malaysia (KPT), dengan kod: FRGS/1/2019/SS103/USIM/02/5, bertajuk: Model Baharu Terjemahan Al-Quran Ke Bahasa Melayu Ke Arah Memperkasa Kefahaman Masyarakat Terhadap Al-Quran.

faktor imbalan dalam bentuk ganjaran atau faedah tertentu kepada pengamalnya. Justeru, kajian ini akan menganalisis serta menilai potensi penerapan elemen *Khawas al-Quraan* ini sebagai sebahagian daripada komponen pelengkap karya terjemahan al-Quran, berdasarkan sumbangan unik Tuan Guru Haji Yusof Bin Abdullah al-Rawi menerusi karyanya *Tafsir al-Rawi*. Kajian ini merupakan sebuah kajian kepustakaan yang akan menggunakan kaedah analisis teks terhadap sumber berkaitan terutama kitab *Tafsir al-Rawi* sebagai rujukan utama kajian, seterusnya kitab-kitab utama *Ulum al-Quran*, tafsir serta bahan-bahan kajian terkini seperti artikel jurnal, tesis, laporan penyelidikan serta lain-lain yang berkaitan. Antara dapatan utama yang dijangkakan daripada kajian ini ialah kearifan tokoh pengarang kitab ini dalam bidang kajian berkaitan *Khawas al-Quraan* yang secara konsisten mampu mengemukakan unsur ini pada kebanyakan surah yang ditafsirkan, seterusnya status keutamaan *Khawas al-Quraan* sebagai sebahagian daripada elemen kepada komponen pelengkap dalam karya terjemahan al-Quran.

**Kata kunci:** al-Quran, terjemahan, Khawas al-Quraan, Tafsir al-Rawi, Yusof Rawa.

## ABSTRACT

The endeavour to translate the meaning of the Quran is part of a long line of outstanding contributions made by Islamic scholars, dating back to the dawn of Islam. It is consistent with the Quran's status as *dustur al-hayah* (constitution of life) for everyone who utters the words of *shahdah* (testimony), regardless of where they are. Researchers who are looking into the evolution of the Quranic translation will discover a variety of creativity and innovation that add value to readers, particularly in terms of increasing their understanding and appreciation of the verses' literal and implicit meanings, as well as their desire to interact with the noble book. Based on this point, this study is an attempt to investigate and evaluate the suitability of *Khawas al-Quran* ('theory and practicality' of the Quran) as one of the potential aspects to be used as part of the complementary components in the Quranic translation. Alike to *Fadail al-Quran*, *Khawas al-Quran* appeals to Muslim community to be committed and perform good deeds in accordance with particular surahs and verses in the al-Quran since it has a reward factor in the form of certain rewards or benefits to its practitioners. Thus, based on Tuan Guru Haji Yusof Bin Abdullah al-Rawi's unique contribution through his work *Tafsir al-Rawi*, this study will assess and evaluate the prospective application of *Khawas al-Quran* elements as part of the complimentary components of the Quranic translation. This is a literature review that employs text analysis on relevant sources, with the book *Tafsir al-Rawi* serving as the primary source, followed by the main books of *Ulum al-Quran*, tafsir, and the most recent research materials such as journal articles, theses, research reports, and other related materials. The wisdom of the author of this book in the field of study linked to *Khawas al-Quran* is one of the key findings from this study. He was constantly able to present this feature in the majority of the surahs interpreted, earning *Khawas al-Quran* priority position as a component of complimentary elements in Quranic translation.

**Keywords:** al-Quran, translation, Khawas al-Quran, Tafsir al-Rawi, Yusof Rawa.

## 1. PENDAHULUAN

Seperti dimaklumi, Kitab Suci al-Quran adalah dustur kehidupan bagi setiap muslim. Di dalamnya terbentang berbagai panduan dalam semua aspek kehidupan yang diperlukan oleh

setiap insan bagi menunaikan tanggungjawab sebagai hamba dan khalifah Allah SWT di muka bumi. Firman Allah SWT dalam surah al-Maidah, ayat ke 48:

﴿وَأَنَزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بِمَا آنَزَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَلَا تَنْهَا عَنِ الْحَقِيقَةِ إِنَّمَا أَنْهَاكُمُ الْجَاهِلُونَ ۝﴾  
 ﴿وَلَا تَنْهَا عَنِ الْحَقِيقَةِ إِنَّمَا أَنْهَاكُمُ الْجَاهِلُونَ ۝﴾  
 ﴿لَكُلٌّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شَرِيعَةً وَمِنْهَا جَاءَ لَوْلَاهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَحْدَةً وَلَكُمْ لِبَلْوَكُمْ فِي مَا أَنْهَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ۝﴾  
 ﴿ۚ۝﴾

Maksudnya: Dan Kami turunkan kepadamu (wahai Muhammad) Kitab (Al-Quran) dengan membawa kebenaran, untuk mengesahkan benarnya Kitab-kitab Suci yang telah diturunkan sebelumnya dan untuk memelihara serta mengawasinya. Maka jalankanlah hukum di antara mereka (Ahli Kitab) itu dengan apa yang telah diturunkan oleh Allah (kepadamu), dan janganlah engkau mengikut kehendak hawa nafsu mereka (dengan menyeleweng) dari apa yang telah datang kepadamu dari kebenaran. Bagi tiap-tiap umat yang ada di antara kamu, Kami jadikan (tetapkan) suatu Syariat dan jalan ugama (yang wajib diikuti oleh masing-masing). Dan kalau Allah menghendaki nescaya Ia menjadikan kamu satu umat (yang bersatu dalam ugama yang satu), tetapi Ia hendak menguji kamu (dalam menjalankan) apa yang telah disampaikan kepada kamu. Oleh itu berlumba-lumbalah kamu membuat kebaikan (beriman dan beramal soleh). Kepada Allah jualah tempat kembali kamu semuanya, maka Ia akan memberitahu kamu apa yang kamu berselisihan padanya.

Ayat ini jelas menerangkan kepada kita bahawa Allah SWT telah menurunkan kepada setiap umat manusia terdahulu bagi melaksanakan tanggungjawab mereka dalam dua konteks ini, tata cara hidup dan sistem perundangan menerusi kitab masing-masing. namun dengan tibanya perutusan Nabi Muhammad SAW sebagai utusan terakhir kerasulan, maka Kitab Suci al-Quran yang terkandung di dalamnya tata cara hidup dan sistem perundangan Islam hakiki, mengambil alih peranan ini bagi seluruh manusia sehingga ke akhir zaman. Penolakan terhadap panduan hidup serta Syariat Islam yang terkandung di dalamnya hanya akan mengundang kecelaruan dan kecelakaan seperti yang berlaku kepada umat terdahulu. Menurut Sayyid Qutb, tiada implikasi di sebalik penolakan atau pengolahan terhadap Syariat Allah melainkan kerosakan di muka bumi, kegelinciran dari landasan tauhid yang lurus, penafian terhadap keadilan dalam kehidupan manusia, perhambaan kepada sesama manusia serta pendewaan terhadap orang yang berkuasa selain daripada Allah SWT<sup>2</sup>.

Keberhasilan kitab suci ini dalam membawa sinar kepada kemanusiaan dan mengeluarkan umat daripada cengkaman kesesatan, kekusutan, kekejaman, kebejatan, kepincangan dan kebobrokan yang selama ini membekalku mereka terbukti nyata pada era generasi awal ia diturunkan, sebagaimana yang dijelaskan oleh Rashid Rida dalam tafsirnya; bahawa dua kuasa besar dunia ketika itu, Rome dan Farsi serta beberapa kuasa lain telah

<sup>2</sup> Qutb, Sayyid. (1423H/2003). *Fi Zilal al-Qur'an*. Kaherah: Dar al-Shuruq, 6, 903.

menguasai dunia dan melakukan kerosakan dalam seluruh sistem kehidupan di sebalik ketinggian pencapaian mereka dalam ilmu pengetahuan, teknologi dan peradaban. Walau bagaimanapun, kemunculan kuasa baharu dari Bangsa Arab berjaya memulihkan kerosakan yang berlaku, mengembalikan kemuliaan manusia, memelihara harta benda, membela maruah setiap insan, menjamin keadilan hak kepada semua, sama ada ketika dalam keadaan perang mahupun aman, demi menjamin keharmonian hidup, antara Bangsa Arab yang membuka wilayah baharu dengan penduduk asal wilayah berkenaan, serta kesejahteraan semua warga yang mendudukinya. Ironinya Bangsa Arab ketika itu bukanlah bangsa yang maju dalam ilmu kenegaraan, sistem perundangan mahupun perlombagaan kerajaan dan mereka bukanlah bangsa yang mahir dengan selok-belok pentadbiran dan hal ehwal siasah. Apa yang mereka miliki hanyalah ilmu yang dicerna daripada ayat-ayat al-Quran yang mereka hayati dan pelajari, namun ianya terbukti berjaya mengubah dunia dan membawa sinar kepada sejagat<sup>3</sup>.

## 2. Elemen Pelengkap dalam Karya Terjemahan al-Quran

Proses terjemahan al-Quran telah melalui berbagai peringkat evolusi dan penambahbaikan yang berterusan dalam usaha membantu merealisasikan objektif serta aspirasi pihak penterjemah mahupun penerbit yang mengusahakannya, selain permintaan daripada pihak pembaca, masyarkat umum mahupun pemegang taruh. Jika di peringkat awal usaha terjemahan, usaha lebih tertumpu kepada penyampaian maksud teks al-Quran dalam bahasa kedua secara ringkas dan padat, diikuti dengan penerangan tambahan pada teks terjemahan atau pada nota kaki, seterusnya lampiran maklumat umum berkaitan hal ehwal al-Quran, seperti takrifan istilah-istilah penting dalam Ulum al-Quran, sejarah, penulisan, pengumpulan, pembahagian surah dan lain-lain, perkembangan penerbitan naskhah terjemahan al-Quran mutakhir ini menampilkan berbagai kreativiti lain dalam mengukuhkan pengetahuan para pembaca dengan berbagai informasi tambahan, memberikan inspirasi serta membangkitkan motivasi untuk terus mengkaji dan meningkatkan interaksi mereka dengan Kitab Suci ini.

Antara contoh penerangan tambahan yang diberikan terhadap teks adalah seperti yang dapat dilihat dalam *Tafsir Pimpinan Ar-Rahman*, mengenai maksud ayat ke-57, daripada surah al-Baqarah:

﴿وَنَظَّلَنَا عَلَيْكُمْ أَعْمَامَ وَأَنْزَلَنَا عَلَيْكُمْ الْمَنَّ وَالسَّلَوَىٰ كُلُّوْمِنْ طِبَّىٰتِ مَارَزَقَكُمْ وَمَا ظَلَمْنَا وَلَكُمْ كَافُواٰ﴾  
۱۷  
أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

Maksudnya: Dan Kami telah menaungi kamu dengan awan (dari panas matahari di padang pasir) dan Kami turunkan kepada kamu "Mann" dan "Salwa", (serta Kami berfirman): "Makanlah dari makanan-makanan yang baik yang Kami telah kurniakan kepada kamu". Dan

<sup>3</sup> Rida, Muhammad Rashid. (1990). *Tafsir al-Qur'an al-Hakim*. (T.tp.): al-Hay'ah al-Masriyyah al-'Ammah Li al-Kitab, 1,7.

tidaklah mereka menganiaya Kami (sebab mereka kufurkan nikmat itu), tetapi sebenarnya mereka adalah menganiaya diri sendiri.

Bagi memberikan penerangan lanjut mengenai “mann” dan “salwa” dalam ayat di atas, maklumat tambahan pada nota kaki dikemukakan seperti berikut: “Mann”: sejenis makanan yang manis pekat macam madu yang turun seperti embun dari langit, dan jatuh ke atas batu dan daun-daun kayu. “Salwa” pula ialah sejenis burung<sup>4</sup>.

Jika penerangan ringkas sahaja diperlukan bagi menjelaskan sesuatu permasalahan dalam ayat, *Pimpinan Ar-Rahman* mengambil pendekatan untuk memberikannya secara terus dalam teks terjemahan dengan meletakkannya di dalam kurungan seperti pada tafsiran ayat ke-14 daripada surah al-Naba’:

﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ الْمُعْصَرَةِ مَاءً شَجَاجًا﴾

Maksudnya: Dan Kami telah menurunkan dari awan, air (hujan) yang mencurah-curah<sup>5</sup>.

Perkataan (hujan) yang diletakkan di dalam kurungan ini merupakan penjelasan kepada makna ﴿مَاءً شَجَاجًا﴾ dalam ayat di atas.

Antara contoh lampiran maklumat umum berkaitan al-Quran pula dapat dilihat pada naskhah terjemahan *Al-Qur'an Mushaf Malaysia dan Terjemahan* terbitan Yayasan Restu, yang memperuntukkan satu ruangan khusus di awal penerbitan untuk memberikan penerangan mengenai Sejarah al-Quran. Antara maklumat umum yang disampaikan menerusi ruangan ini ialah defenisi al-Quran, mushaf, surah, juzuk, makkiyah dan madaniyyah, sejarah pengumpulan dan penyalinan al-Quran, resam al-Quran, seni pengkaryaan mushaf dan adab-adab bersama al-Quran<sup>6</sup>.

Selain penjelasan maksud dan informasi berkaitan al-Quran seperti yang dijelaskan di atas, terdapat beberapa elemen lain yang turut diterapkan dalam naskhah terjemahan bagi memberi nilai tambah kepada karya yang dihasilkan. Antaranya seperti yang dirangkumkan oleh naskhah *al-Quran al-Karim & Terjemahan al-Kamil* terbitan Telaga Biru Sdn. Bhd. Seperti yang dipaparkan pada muka hadapannya, karya ini dilengkapkan dengan penggunaan Rasm Uthmani pada teks al-Quran, panduan *waqf* dan *ibtida'*, petunjuk hukum tajwid, penamaan tema pada terjemahan, penukilan hadis berkaitan, penerangan *asbab nuzul*, penyusunan indeks tematik, pimpinan doa dan lain-lain<sup>7</sup>.

<sup>4</sup> Abdullah Basmeih. (1431H/2010). *Tafsir Pimpinan Ar-Rahman Kepada Pengertian Al-Qur'an*. Kuala Lumpur: Darul Fikir, 23.

<sup>5</sup> Ibid, 1622.

<sup>6</sup> Lajnah Terjemahan dan Tafsir Yayasan Restu. (2011). *al-Qur'an Mushaf Malaysia dan Terjemahan*. Shah Alam: Yayasan Restu, 26-71.

<sup>7</sup> Lihat: <https://www.telagabiru.com.my/products/al-quran-al-karim-terjemahan-al-kamil-saiz-1> (15/8/2021).

### 3. Latar Belakang *Khawas al-Quraan*

*Khawas* dari sudut bahasa merupakan kata jamak bagi *khassah* atau *khassiyah* bermaksud suatu ciri tekal atau kesan khusus pada sesuatu perkara, yang menjadikannya berbeza daripada perkara lain seumpamanya<sup>8</sup>. Manakala dari sudut istilah, Ilmu *Khawas* bermaksud suatu ilmu yang menyelidiki tentang kesan khusus terhadap bacaan Nama-nama Allah Yang Indah (Asmaa Allah al-Husna), kitab-kitab yang diturunkanNya dan doa-doa, kerana setiap nama, ayat dan doa itu memiliki kesannya yang tersendiri sesuai dengan keadaan masing-masing<sup>9</sup>. Al-Huwaymil dalam kajiannya merumuskan bahawa Ilmu *al-Khawas* adalah suatu ilmu bagi mengetahui kemanfaatan serta kemudaratan sesuatu perkara, keajaiban dan kepelikannya, keunikannya yang mulia, keadaannya yang langka, seterusnya implikasi yang terkait dengan keistimewaan dan kekhususan ini mengikut kondisi dan komposisi amalannya<sup>10</sup>. Justeru, Ilmu Khawas Geografi misalnya, merupakan ilmu yang memberikan tumpuan kajian terhadap kemanfaatan dan kemudaratan sesuatu wilayah atau negara, keunikan dan keajaibannya; begitu juga dengan Ilmu Khawas Huruf merupakan suatu ilmu yang mendedahkan tentang kelebihan serta kemanfaatan setiap huruf sebagaimana yang dicerap oleh ahli-ahlinya<sup>11</sup>.

Dari sini dapat difahami bahawa *Khawas al-Quraan* bermaksud ilmu yang dengannya dapat diketahui kesan serta implikasi daripada bacaan atau amalan terhadap ayat atau surah Quran serta keistimewaan dan kekhususan yang berkaitan dengannya. Dari sudut istilah kajian, terdapat beberapa definisi diberikan oleh para ulama. Antaranya Ma'bad menyatakan bahawa *Khawas al-Quraan* bermaksud ayat-ayat atau surah-surah al-Quran yang mempunyai kekhususan dalam merawat penyakit atau menunaikan hajat atau seumpamanya<sup>12</sup>. Manakala kumpulan ulama dalam *al-Mawsu'ah al-Quraaniyyah* pula mentakrifkannya sebagai kekhususan fizikal yang tersirat di sebalik ayat-ayat al-Quran dalam memberikan kesembuhan terhadap penyakit, membatalkan sihir dan menyelamatkan daripada musuh<sup>13</sup>. Selanjutnya, mereka menerangkan bahawa sekiranya kalam manusia mampu memberikan kesan kebaikan tertentu, maka Kalamullah lebih utama dan pasti untuk memberikan kebaikan, kerana ia diturunkan oleh Tuhan Yang Maha Terpuji dan Bijaksana. Namun, apa yang disebut dalam bab ini kebanyakannya adalah daripada pengalaman amalan para solihin serta isyarat daripada Rasulullah SAW menerusi sebahagian hadis daripada baginda. Ianya bertitik tolak daripada

<sup>8</sup> Majma' al-Lughat al-Arabiyyah. (T.th). *al-Mu'jam al-Wasit*. T.tp.: Dar al-Da'wah. 1,237-238. al-Manawiy, Muhammad Abdul Ra'uf Bin Taj al-Arifin. (1410H/1990). *Al-Tawqif Ala Muhimmat al-Taarif*. Kaherah: Alam al-Kutub, 161.

<sup>9</sup> Haji Khalifah, Mustafa Bin Abdullah. (1941). *Kashf al-Zunun An Asamiy al-Kutub Wa al-Funun*. Baghdad: Maktabat al-Muthanna, 1, 725. al-Qinnawjiy, Muhammad Siddiq Khan Bin Hasan. (1423H/2002). *Abjad al-'Ulum*. T.tp.: Dar Ibn Hazm, 1, 395.

<sup>10</sup> Al-Huwaymil, Turki Bin Sa'd. (1429H). *Khawas al-Quran al-Karim Dirasah Nazariyyah Tatbiqiyyah*. Arab Saudi: Dar Ibn al-Jawziyy, 19.

<sup>11</sup> Ibid, 20.

<sup>12</sup> Ma'bad, Muhammad Ahmad. (1426H/2005). *Nafahat Min Ulum al-Quraan*. Kaherah: Dar al-Salam. 119.

<sup>13</sup> Kumpulan Pakar dan Ulama al-Quran. (1423H/2002). *Al-Mawsu'ah al-Quraaniyyah al-Mutakhassisah*. Mesir: al-Majlis al-A'la Li al-Shuun al-Islamiyyah. 200.

keyakinan terhadap keberkatan Kitab Suci ini, di mana keberhasilannya juga sangat berkait dengan tahap keimanan dan keyakinan serta ketinggian tawakal para pengamal kepada Allah SWT. Skop paling menyerlah dalam perbahasan *Khawas al-Quraan* ialah penyembuhan dengan al-Quran<sup>14</sup>. Menurut Mansur, memandangkan *Khawas al-Quraan* terbina di atas keimanan dan keyakinan terhadap Kalamullah, setiap mukmin dengan rahmat Allah SWT berpeluang untuk dibukakan pintu hatinya terhadap sesuatu ayat atau surah, khasiat tertentu bagi tujuan tertentu yang perlu dikongsikan kepada orang lain apabila tercapai manfaat yang dihajatinya<sup>15</sup>.

Sebagai rumusan, *Khawas al-Quraan* adalah sebuah cabang ilmu al-Quran yang memberi tumpuan kajian terhadap kesan al-Quran atau sesetengah surah dan ayatnya dalam menghasilkan sesuatu manfaat atau menolak mudarat atau menghilangkannya. Ia terhasil sebagai implikasi terhadap pembacaan, penulisan, pendengaran dan pengamalan ayat atau surah tertentu dalam keadaan tertentu yang menatijahkan keselesaan, kesembuhan, kemudahan, kelancaran atau keselamatan sesuatu perkara, urusan, hajat atau seumpamanya. Walaupun aspek paling menyerlah dalam perbahasannya adalah berkaitan penyembuhan daripada penyakit, namun jika diteliti pada sumber dan literaturnya, didapati bahawa skop ilmu ini merangkumi semua lapangan kehidupan seperti kesihatan, keselamatan, keamanan, keekonomian, keilmuan, kerohanian dan lain-lain aspek berkaitan kesejahteraan hidup<sup>16</sup>. Ianya selari dengan kedudukan Kitab Suci ini sebagai sebuah kitab yang menghimpunkan seluruh usul kebaikan merangkumi usul akidah dan syariah, begitu juga dengan kemurniaan akhlak dan etika yang mendorong para pembaca dan pengamalnya ke arah kemajuan ketamadunan dan ketinggian peradaban<sup>17</sup>.

Selain daripada pemasukan *Khawas al-Quraan* sebagai salah satu topik daripada topik-topik utama di dalam karya Ulum al-Quran seperti *al-Burhan Fi Ulum al-Quraan*<sup>18</sup>, *al-Itqan Fi Ulum al-Quraan*<sup>19</sup>, *al-Ziyadah Wa al-Ihsan Fi Ulum al-Quraan*<sup>20</sup> dan *Mawsu'at Ulum al-Quraan*<sup>21</sup>, terdapat banyak karya berasingan yang memberikan fokus secara khusus kepada *Khawas al-Quraan*. Antara karya terpenting dan termasyhur dalam konteks ini ialah: *Khawas*

<sup>14</sup> Ma'bad. *Nafahat Min Ulum al-Quraan*. 119; Kumpulan Pakar dan Ulama al-Quran. *Al-Mawsu'ah al-Quraaniyyah al-Mutakhassisah*. 200. Al-Huwaymil. *Khawas al-Quran al-Karim Dirasah Nazariyyah Tatbiqiyyah*. 27.

<sup>15</sup> Mansur, Abdul Qadir Muhammad. (1422H/2002). *Mawsu'at Ulum al-Quraan*. Halab: Dar al-Qalam al-Arabiyy. 242.

<sup>16</sup> Al-Huwaymil. (1429H). *Khawas al-Quran al-Karim Dirasah Nazariyyah Tatbiqiyyah*. 26-27; Wahyu Kusuma Aji. 2020. *Khawas al-Qur'an dalam Kitab Syams al-Ma'ari al-Kubra Karya Ahmad Bin Ali al-Buni*. Tesis Sarjana Akidah dan Filsafat Islam Konsentrasi Studi Al-Quran dan Hadis. Fakultas Ushuluddin dan Pemikiran Islam. Universitas Islam Negeri Sunan Kalijaga. Yogyakarta. 3.

<sup>17</sup> Lihat: Kumpulan Pakar dan Ulama al-Quran. *Al-Mawsu'ah al-Quraaniyyah al-Mutakhassisah*, 200.

<sup>18</sup> al-Zarkashiy, Muhammad Bin Abdullah. (1376H/1957). *Al-Burhan Fi Ulum al-Quraan*. Tah. Muhammad Abu al-Fadl Ibrahim. T.tp.: Dar Ihya al-Kutub al-Arabiyyah. 1, 434-437.

<sup>19</sup> al-Suyutiyy, Abdul Rahman Bin Abu Bakr. (1394H/1974). *Al-Itqan Fi Ulum al-Quraan*. Tah. Muhammad Abu al-Fadl Ibrahim. T.tp.: al-Haiah al-Masriyyah al-Ammah Li al-Kitab. 1, 158-166.

<sup>20</sup> al-Makkiy, Muhammad Bin Ahmad. (1427H). *al-Ziyadah Wa al-Ihsan Fi Ulum al-Quraan*. Tah. Haqqiy, Muhammad Safaa et.al. markaz al-Buhuth Wa al-Dirasat. Universiti Syarjah. Emiriah Arab Bersatu. 2, 350-420.

<sup>21</sup> Mansur. *Mawsu'at Ulum al-Quraan*. 226-243.

*al-Quraan al-Hakim* oleh Muhammad al-Hakim al-Tabib al-Tamimiyy, *al-Zahab al-Ibriz Fi Asrar Khawas Kitab Allah al-Aziz* oleh al-Imam al-Ghazali, *Khazinat al-Asrar Jalilat al-Azkar* oleh Muhammad Haqqiy al-Naziliyy dan *al-Durr al-Nazim Fi Khawas al-Quraan al-Azim* oleh Muhammad al-Yafi'iyy<sup>22</sup>. Sayugia dinyatakan juga bahawa *Khawas al-Quraan* turut tersenarai sebagai sebahagian daripada sub topik dalam sebahagian kitab-kitab berkaitan ilmu khawas atau ilmu hikmat umumnya. Antara kitab tersohor dalam kategori ini ialah *Shams al-Ma'arif al-Kubra* karya al-Sheikh Ahmad Bin Aliy al-Buniyy yang antara lain tercatat pada awal pengenalan kitabnya bahawa ia bertujuan untuk mengetahui tentang kemuliaan Nama-nama Allah SWT serta rahsia tersirat di sebalik kaifiyat beramat dan berdoa dengannya, diikuti dengan huruf-huruf dan ayat-ayat surah-surah al-Quran, bagi mendekatkan diri kepada Allah SWT tanpa jerih dan mendapatkan hajat dunia tanpa letih<sup>23</sup>.

Antara riwayat masyhur dan sahih yang termaktub di dalam kebanyakan karya *Khawas al-Quraan* dan menjadi sandaran perbahasan para ilmuwan ialah sebuah hadis panjang daipada Abu Sa'id al-Khudriyy r.a. Riwayat yang dinukulkan oleh al-Imam al-Bukhari di dalam Sahihnya ini menceritakan tentang sekumpulan sahabat Rasulullah SAW yang sedang dalam suatu perjalanan jauh sebagaimana kebiasaan mereka. Ketika mereka sampai di sebuah perkampungan, mereka memohon daripada pembesar kampung berkenaan agar mereka diterima sebagai tetamu supaya penduduknya lantas menyantuni dan meraikan keperluan mereka terhadap makan minum dan penginapan. Malangnya, permohonan mereka tidak dipertimbangkan, membuatkan mereka terpaksa melabuhkan perjalanan di pinggiran kampung berkenaan. Tiba-tiba ketua kampung berkenaan disengat binatang berbisa, menyebabkan seluruh penduduk berusaha dengan sedaya upaya mereka untuk menyembuhkannya, namun tidak berhasil. Lalu salah seorang daripada penduduk mencadangkan agar mereka bertanya kepada kumpulan sahabat berkenaan, jika ada dalam kalangan mereka yang boleh membantu merawat ketua mereka. Ketika wakil penduduk datang menemui mereka, salah seorang sahabat menjawab dengan mengatakan bahawa beliau adalah seorang perawat menggunakan bacaan ayat suci (ruqyah), akan tetapi beliau membangkitkan tentang permohonan kumpulan mereka yang telah ditolak oleh penduduk kampung. Oleh itu, beliau tidak akan membantu kecuali jika ada imbalan terhadap bantuan yang akan beliau berikan. Penduduk kampung bersetuju untuk memberikan sejumlah kambing ternakan sebagai ganjaran kepada mereka jika berhasil. Sahabat berkenaan lalu pergi bersama wakil penduduk dan merawat ketua kampung tersebut dengan membaca surah al-Fatihah, seterusnya menghembuskan pada tempat sengatan. Sejurus itu, tanpa diduga ketua kampung berkenaan terus sembhuh dan bangkit seolah-olah tiada apa-apa keburukan menimpanya sebelum ini. Penduduk kampung menunaikan janji mereka dan memberikan ganjaran tersebut kepada kumpulan sahabat. Justeru, para sahabat berhasrat untuk membahagikan kambing-kambing berkenaan sesama mereka, namun sahabat yang bertanggungjawab merawat itu menegah mereka daripada berbuat demikian sehingga mereka

<sup>22</sup> Lihat huraian lanjut mengenai karya *Khawas al-Quraan* oleh para ulama dalam: Al-Huwaymil. *Khawas al-Quran al-Karim Dirasah Nazariyyah Tatbiqiyah*. 77-96.

<sup>23</sup> al-Buniyy, Ahmad Bin Aliy. (T.th). *Shams al-Ma'arif al-Kubra Wa Lataif al-'Awarif*. Beirut: al-Maktabah al-Sha'biiyyah, 1.

mendapatkan pandangan daripada Rasulullah SAW. Sebaik tiba di Madinah, mereka menceritakan peristiwa itu kepada Rasulullah SAW. Baginda lalu bertanya kepada sahabat yang merawat, bagaimana beliau mengetahui bahawa surah al-Fatiyah adalah *ruqyah*, sambil memperakukan apa yang mereka lakukan dan memgarahkannya supaya diteruskan pembahagian kambing ganjaran itu, sebagaimana yang mereka setujui. Bagi menambahkan keyakinan mereka tentang keharusan perkara itu, Rasulullah SAW bersabda supaya sebahagian daripada kambing-kambing tersebut dijadikan sebagai bahagian khas untuk baginda<sup>24</sup>.

Sebagaimana yang dapat dilihat dalam riwayat ini, jelas kepada kita bahawa surah al-Fatiyah mempunyai khasiat penyembuhan yang terbukti berkesan, seperti yang diperihalkan dalam hadis di atas. Begitulah umpamanya berbagai khasiat lain bagi surah dan ayat al-Quran yang dinukilkan khasiatnya dalam kitab-kitab *Khawas al-Quraan* mengikut riwayat dan amalan daripada Rasulullah SAW, para sahabat, *al-Salaf al-Salih*, para ulama dan orang soleh.

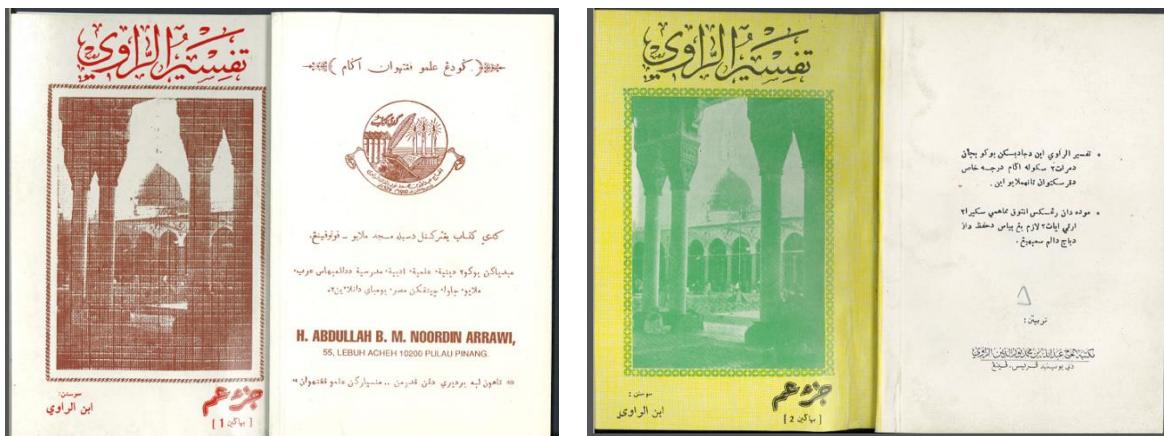
#### 4. Perhatian *Tafsir al-Rawi* Terhadap *Khawas al-Quraan*

*Tafsir al-Rawi* karangan Tuan Guru Haji Yusof Bin Haji Abdullah mendapat namanya dari nisbah keturunan penulis, iaitu Rawa mengikut penulisannya dalam Bahasa Arab iaitu al-Rawi<sup>25</sup>. Tuan Guru Haji Yusof Bin Haji Abdullah atau lebih dikenali sebagai Yusof Rawa turut menggunakan nama ‘al-Rawi’ sebagai nama penanya bagi kitab ini iaitu Ibn al-Rawi. *Tafsir al-Rawi* merupakan sebuah kitab tafsir ringkas bagi juzuk Amma yang dipecahkan kepada dua bahagian mengikut fasa penulisannya. Fasa pertama penulisan merangkumi surah al-Fatiyah hingga ke surah al-Duha, selesai pada tahun 1950 dan diterbitkan sebagai ‘Bahagian 1’. Manakala baki surah iaitu daripada surah al-Lail hingga ke surah al-Naba’, selesai ditulis pada tahun 1951 dan diterbitkan sebagai ‘Bahagian 2’. Kedua-duanya diterbitkan oleh percetakan Tuan Guru Yusof Rawa sendiri yang diwarisi daripada bapanya iaitu Maktabah Haji Abdullah bin Muhamad Noordin al-Rawi. *Tafsir al-Rawi* mendapat pengiktirafan daripada Majlis Agama Islam dan Istiadat Melayu Kelantan melalui surat bertarikh 2 Mac 1952, yang memaklumkan bahawa naskhah tafsir ini telah diperhalusi oleh Majlis Ulama dan Majlis dengan itu menegaskan bahawa kandungan *Tafsir al-Rawi* tidak mengandungi apa-apa yang menyalahi, bahkan betul dengan kehendak ayat-ayat yang ditafsirkan<sup>26</sup>.

<sup>24</sup>al-Bukhari, Muhammad Bin Ismail. 1422H. *al-Jami' al-Musnad al-Sahih al-Mukhtasar Min Umur Rasulul Allah Salla Allah Alayhi Wa Sallam Wa Sunanah Wa Ayyamih*. Tah. Al-Nasir, Muhammad Zuhayr. T.tp.: Dar Tuq al-Najah. Kitab al-Tibb. Bab al-Ruqa Bi Fatihah al-Kitab. Hadis no. 5749. 7,133.

<sup>25</sup> Lihat latar belakang kehidupan dan ketokohan Tuan Guru Haji Yusof Rawa dalam: Badlihisham Mohd Nasir & Abdur Razzaq. Ketokohan dan Pemikiran Dakwah Tuan Haji Yusof Rawa (1922 – 2000) di Malaysia. *Wardah Jurnal Dakwah dan Kemasyarakatan*. 1(1). 2020. UIN Raden Fatah. Palembang. 2-8. Diambil dari: <https://doi.org/10.19109/wardah.v2i1>.

<sup>26</sup> Yusof Bin Abdullah Rawa. (1968). *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*. Pulau Pinang: Maktabat al-Haj Abdullah Bin Muhammad Nur al-Din al-Rawi. Halaman Permulaan.



Tafsir al-Rawi Bahagian 1 dan 2 Karya Ibn al-Rawi

Antara rujukan utama tafsir ini seperti yang dinyatakan sendiri oleh pengarangnya ialah *Tafsir Juz' 'Amma* oleh Muhammad 'Abduh, *Hashiat al-Sawi 'Ala Tafsir al-Jalalayn* oleh Ahmad Bin Muhammad al-Sawiy al-Malikiyy, *Tafsir al-Maraghi* oleh Ahmad Bin Mustafa al-Maraghiy, *Tafsir al-Shawkani* oleh Muhammad Bin Aliy al-Shawkaniy, *Tafsir al-Jawhariy* oleh Tantawi Jauhariy, *The Meaning of the Glorious Kur'an* oleh Marmaduke Pickthall, *al-Durr al-Nazim Fi Khawas al-Quraan* oleh Muhammad al-Yafi'iy, *Khazinat al-Asrar* oleh Muhammad Haqqiy al-Naziliy dan *Tafsir Nur al-Ihsan* oleh Muhammad Said Bin Umar Khatib<sup>27</sup>. Kepentingan tafsir ini antara lain terserlah melalui kajian Ihsan Nurmansyah yang menyenaraikannya dalam senarai karya tafsir berbahasa Melayu menggunakan tulisan Jawi, pada era keemasan iaitu antara tahun 1920-1960, sebaris dengan karya tokoh mufasir Alam Melayu lain seperti Mahmud Yunus, Haji Abdul Karim Amrullah, Muhammad Said Bin Umar Khatib, Muhamad Basiuni Imran dan Muhamad Idris al-Marbawi<sup>28</sup>.

Antara keunikan metodologi penulisan *Tafsir al-Rawi* yang jarang ada seumpamanya pada tafsir lain di Malaysia ialah pengarangnya secara konsisten menyebut di akhir tafsiran bagi setiap surah, *Khawas al-Quraan* bagi surah tersebut atau sesetengah ayatnya. Perkara ini dapat dikesan dari awal pembacaan, apabila pengarang secara jelas menyebut di dalam mukadimah kitab, setelah menerangkan tentang metodologi penulisan dan memberi panduan kepada pembaca untuk mengambil manfaat daripadanya, bahawa "di akhir surah-surah, dinukilkan beberapa faedah dan hikmat-hikmat yang berkenaan dengan ayat-ayat surah itu yang sempat dikutip daripada kitab-kitab"<sup>29</sup>. Dari penelitian terhadap kedua-dua bahagian tafsir ini, didapati bahawa daripada 36 surah yang terkandung di dalam juzuk Amma, hanya empat surah yang tiada nukilan *Khawas al-Quraan* dalam *Tafsir al-Rawi*. Surah-surah tersebut

<sup>27</sup> Ibid, v.

<sup>28</sup> Ihsan Nurmansyah. Tafsir Al-Qur'an Bahasa Melayu-Jawi Di Kalimantan Barat (Kajian Kodikologi Dan Historis-Periodik Naskah *Tafsir Tujuh Surah Dan Āyāt Aṣ-Ṣiyām* Karya Muhammad Basiuni Imran). *Jurnal Ilmu-Ushuluddin*, 23(1). April 2021. Fakultas Ushuluddin dan Filsafat. UIN Ar-Raniry. Aceh, 16-18. Diambil dari: <http://dx.doi.org/10.22373/substantia.v23i1.8719>.

<sup>29</sup> Yusof Bin Abdullah Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*, 2.

ialah al-Fajr, al-Insyiqaq, al-Bayyinah dan al-Alaq. Ini bermakna hampir 90% daripada surah-surah dalam Juzuk Amma telah dinukilkan khasiat masing-masing oleh pengarang, hasil carian dan kajiannya daripada sumber yang beliau saring dan yakini untuk dititipkan kepada para pembaca sebagai panduan amalan. Ketiadaan sebarang nukilan khasiat bagi keempat-empat surah terbabit menunjukkan ketelitian dan integriti pengarang dalam menyaring dan memilih setiap pernyataan yang dikemukakan dalam aspek ini. Dengan kata lain, nukilan yang dibawa adalah daripada sumber yang beliau perakui dan bukan sekadar untuk mencantikkan penulisan atau menunjukkan kehebatan dengan membawa kelainan. Sesuatu yang menarik juga untuk direnungi apabila didapati bahawa daripada empat surah ini, komposisinya adalah dua daripada ‘Bahagian 1’ iaitu al-Bayyinah dan al-Alaq; manakala dua lagi iaitu al-Fajr dan al-Insyiqaq pula adalah daripada ‘Bahagian 2’ *Tafsir al-Rawi*.

Sekiranya matlamat pengarang adalah semata-mata untuk membawa kelainan atau kemasyhuran melalui penulisan ini nescaya beliau akan melengkapkan keempat-empat surah ini dengan *khawas* yang tersendiri tanpa mengira kewibawaan riwayat yang dinukilkan. Sebagai seorang yang berpengetahuan luas dalam bidang pengajian Islam dan mempunyai keupayaan untuk mencapai maklumat dari berbagai sumber, bukanlah suatu kesukaran untuk beliau mendapatkan *khawas* bagi surah-surah ini. Sebagai contoh, bagi surah al-Fajr terdapat riwayat yang disandarkan kepada Rasulullah SAW bahawa sesiapa yang membaca surah al-Fajr ketika terbit fajar, nescaya Allah SWT akan memeliharanya daripada keburukan sehingga terbit fajar pada hari berikutnya, dan sesiapa yang menulis surah ini dan digantungkan pada bahagian tengah badan, kemudian ia mendatangi isterinya nescaya ia akan dikurniakan anak lelaki yang menjadi penyejuk mata hati<sup>30</sup>. Walaupun mempunyai ciri *khawas*, namun riwayat ini jelas tidak selari dengan adab dan tatasusila Islam yang sangat memelihara kemuliaan Kalamullah. Justeru, ianya tidak dikutip oleh Yusof Rawa semata-mata untuk memenuhi kriteria penulisan.

## 5. Analisis Penyebutan *Khawas al-Quraan* dalam *Tafsir al-Rawi*

Dalam menukilkan *Khawas al-Quraan* bagi setiap surah, Yusof Rawa secara konsisten menjadikannya sebagai poin terakhir bagi sesuatu surah, sebelum berpindah ke surah seterusnya. Menariknya juga beliau secara konsisten memanjatkan doa kepada Allah SWT buat dirinya dan para pembaca supaya dikurniakan taufik dan hidayah daripadanya dalam menunaikan tuntutan yang terkandung di dalam surah dan merealisasikan ajarannya dalam kehidupan. Sebagai contoh, di akhir tafsirannya bagi surah al-Duha, beliau merakamkan doa: “Ya Tuhan, cucurilah di atasku limpahan nikmat Engkau dan pimpinlah kami kepada membaktikan kurnia-kurnia Engkau itu. Amin”<sup>31</sup>. Dapat diperhatikan bahawa doa ini amat selari dengan tuntutan surah, sebagaimana yang terangkum pada ayat terakhirnya:

<sup>30</sup> al-Bahraniy, al-Sayyid Hashim Bin al-Sayyid Sulayman. (T.th). *al-Burhan Fi Tafsir al-Quraan*. Qum: Muassasat Matbu'ati Isma'iliyan, 4, 457.

<sup>31</sup> Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*, 104.

قَالَ تَعَالَى: ﴿وَمَا يَنْعَمُهُ رَبِّكَ حَدَّثَ﴾

Maksudnya: Adapun nikmat Tuhanmu, maka hendaklah engkau sebut-sebutkan (dan zahirkan) sebagai bersyukur kepadaNya.

Seterusnya beliau mengakhiri penulisan dengan menukilkan khawas surah: “Faedah: Jika dibacakan surah ini untuk seseorang yang hilang, kembali ia dengan selamat di dalam masa yang singkat. Jika kelupaan sesuatu benda dan payah dicari, ulangi membacanya ke atas benda itu, Insyaallah ingat kembali tempat diletakkan benda tersebut. Wallahu a’lam.”<sup>32</sup>.

Dari sudut cakupannya terhadap sektor kehidupan, tinjauan terhadap senarai *khawas* yang dinukilkan oleh Yusof Rawa pada ‘Bahagian 2’ tafsir ini sebagai sampel, merangkumi semua aspek yang menjadi rencah kehidupan setiap insan. Berikut dipaparkan beberapa contoh cakupan tersebut:

- i. **Keselamatan daripada gangguan jin**, seperti dinukilkan sebagai Khawas Surah al-Lail: “Barang siapa membaca surah al-Lail ini ke dalam telinga orang yang dirasuk syaitan atau jin, nescaya sedarlah dianya..”<sup>33</sup>.
- ii. **Keselamatan daripada sihir**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Takwir: “Sekiranya di dalam rumah yang ada tertanam sihi-sihir perbuatan orang dan tidak diketahui tempat tertanamnya, amat berguna dibacakan surah itu supaya diilhamkan mengetahui tempat itu dan tidak memberikan mudarat apa-apa sihir itu dengan pertolongan Allah. Wallahu a’lam”<sup>34</sup>.
- iii. **Keselamatan harta benda daripada kecurian atau kejahanatan orang**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Nabaa: “Berguna juga mewiridkan bacaan surah ini untuk memelihara harta benda daripada kecurian dan kejahanan-kejahanan orang mengacu. *Wallah a’lam bi al-sawab*”<sup>35</sup>.
- iv. **Keselamatan daripada penindasan orang zalim**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah Abasa: “Menuliskan surah ini serta digantung pada leher, insyaallah menjadi penangkis memelihara pemakainya daripada keganasan-keganasan orang yang zalim. Wallahu a’lam”<sup>36</sup>.
- v. **Keselamatan dalam permusafiran**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Buruj: “Sesiapa yang bermaksud berangkat jauh meninggalkan rumahnya, berfaedah membaca ayat (وَاللَّهُ مِنْ وَزَانِهِمْ مُحِيطٌ) tiga kali sewaktu melangkah. Insyaallah terpelihara dirinya dan barang-barang yang bersama-sama. Wallahu a’lam”<sup>37</sup>.

<sup>32</sup> Ibid.

<sup>33</sup> Yusof Bin Abdullah Rawa. (1404H/1984). *Tafsir al-Rawi (Bahagian 2)*. Pulau Pinang: Maktabat al-Haj Abdullah Bin Muhammad Nur al-Din al-Rawi, 115.

<sup>34</sup> Ibid, 248.

<sup>35</sup> Ibid, 304.

<sup>36</sup> Ibid, 264.

<sup>37</sup> Ibid, 190.

- vi. **Keselamatan daripada kemudaratan**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Ghashiyah: “Jika dibacakan surah ini ke atas makanan-makanan, nescaya terpelihara dia daripada apa-apa yang memberi mudarat kepadanya”<sup>38</sup>.
- vii. **Keselamatan daripada bencana**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-A’la: “Sesiapa yang menulisnya pada hari Jumaat dan digantungkan pada dirinya, insyaallah terpelihara daripada bencana-bencana”<sup>39</sup>.
- viii. **Keselamatan daripada gangguan tidur**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Tariq: “Membaca surah ini sewaktu tidur, insyaallah terpelihara daripada mimpi atau alami mengigau yang buruk”<sup>40</sup>.
- ix. **Kebebasan daripada kemiskinan dan kesempitan wang**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Balad: “Disebutkan oleh setengah wali-wali Allah, bahawa surah al-Balad ini ialah pundi-pundi atau uncang bagi orang-orang miskin. Dibaca sesudah sembahyang Fajar dan sebelum sembahyang Subuh, insyaallah tidaklah keputusan ianya daripada wang ringgit”<sup>41</sup>.
- x. **Kebebasan daripada tawanan perang**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Infitar: “Tersebut di dalam kitab *al-Durr al-Nazim Fi Khawas al-Quraan al-Azim*, apabila dibaca akan dia oleh orang yang kena tawan musuh nescaya terlepas”<sup>42</sup>.
- xi. **Keupayaan menundukkan musuh**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Nazi;at: “Membaca surah ini sewaktu menentang muka musuh, adalah memeliharaan pembacanya daripada bencana lawan itu. Wallahu a’lam”<sup>43</sup>.
- xii. **Kesembuhan daripada penyakit**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-A’la: “Membaca surah ini dengan kekal tetap, berfaedah menghilangkan penyakit buasir”<sup>44</sup>.
- xiii. **Penunaian hajat**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Syams: “Setengah daripada khasiat surah al-Syams ini, ialah sesiapa memperbanyakkan membacanya, dapatlah keuntungan bernasib baik dan segala kehendak sucinya akan berkabul”<sup>45</sup>.
- xiv. **Kebaikan kepada zuriat**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-A’la: “Menuliskan surah ini di atas rusuk perempuan yang mengandung bulan pertama, dengan izin Tuhan, perempuan itu melahirkan anak yang bersih fikirannya. Wallahu a’lam”<sup>46</sup>.
- xv. **Kebaikan pada hari akhirat**, seperti dinukilkan pada Khawas Surah al-Nabaa: “Membaca surah ini mendapatkan kita minuman yang sejuk pada Hari Kiamat (al-Hadith)”<sup>47</sup>.

<sup>38</sup> Ibid, 161.

<sup>39</sup> Ibid, 172.

<sup>40</sup> Ibid, 180.

<sup>41</sup> Ibid, 134.

<sup>42</sup> Ibid, 234.

<sup>43</sup> Ibid, 285.

<sup>44</sup> Ibid, 172.

<sup>45</sup> Ibid, 122.

<sup>46</sup> Ibid, 172.

<sup>47</sup> Ibid, 304.

Secara umumnya, jika diteliti senarai *Khawas al-Quraan* yang dinukilkan pada ‘Bahagian 1’ tafsir ini juga, ruang lingkupnya masih berlegar seperti dalam rangkuman di atas. Ringkasnya, hubungan serta interaksi setiap muslim dengan al-Quran melalui penghayatan dan pengamalan terhadap tuntutan kandungan serta maksud tersurat atau tersirat di dalam surah dan ayatnya akan membantu menyejahterakannya dalam seluruh dimensi kehidupan dunia ni dan ukhrawi.

Seperti yang dinyatakan sebelum ini, Yusof Rawa sangat selektif dalam memilih khawas setiap surah. Justeru, hanya khasiat yang tersebut dalam kitab atau sumber yang beliau perakukan sahaja dimuatkan dalam tafsirnya. Dalam senarai rujukan utama yang dikemukakan di awal kitab, ternyata dua daripadanya merupakan antara karya utama dalam *Khawas al-Quraan*, iaitu *al-Durr al-Nazim Fi Khawas al-Quraan* dan *Khazinat al-Asrar*. Berdasarkan senarai ini, boleh disimpulkan bahawa kebanyakan khawas yang disebutkan dalam tafsir ini merupakan nukilan daripada kedua sumber utama ini. Hakikat ini dikukuhkan lagi melalui penyebutan kedua-dua sumber ini secara spesifik pada beberapa nukilan berkaitan. Antaranya ketika menyebutkan Khawas Surah al-Mutaffifin, beliau memulakannya dengan menulis: “Tersebut di dalam kitab (*al-Durr al-Nazim Fi Khawas al-Quraan al-Azim*), barangsiapa membacanya diberi Allah minum akan dia daripada *al-Rahiq al-Makhtum..*”<sup>48</sup>. Ketika memulakan nukilan *Khawas Basmalah* dalam tafsir Surah al-Fatiyah, beliau menulis: “Setengah daripada kelebihan (بِسْمِ اللَّهِ) yang disebutkan di dalam *Khazinat al-Asrar*: barangsiapa membacanya sewaktu hendak tidur 21 kali, nescaya terpelihara pada malam itu daripada tipu daya syaitan, daripada bencana manusia atau jin, daripada kecurian, kebakaran dan kematian yang terkejut.”<sup>49</sup>. Seterusnya ketika beralih untuk menerangkan tentang Khawas Surah al-Fatiyah beliau memulakan dengan: “Tersebut di dalam kitab (*Khazinat al-Asrar*) bahawa surah al-Fatiyah ini mempunyai beberapa hikmah dan rahsia-rahsia kelebihan. Setengah daripadanya ialah: barangsiapa sentiasa berkekalan membaca surah al-Fatiyah di antara sembahyang sunat Subuh dan fardunya 41 kali, nescaya permintaannya berkabul. ..”<sup>50</sup>.

Selain dua rujukan utama ini, Yusof Rawa turut merujuk kepada sumber lain seperti yang beliau nyatakan sendiri iaitu *Durrat al-Aafaaq*. Ketika menerangkan tentang Khawas Surah al-Fatiyah, beliau menulis: “Dan telah berkata pengarang kitab (*Durrat al-Aafaaq*): Barangsiapa sentiasa berkekalan membaca (al-Fatiyah) tujuh kali sesudah tiap-tiap sembahyang fardu, dibukakan Tuhan kepadanya pintu kesenangan dan terkaya dianya daripada apa yang merunsingkan dari pekerjaan dunia serta akhirat..”<sup>51</sup>. Menurut sumber, kitab *Durrat al-Aafaaq Fi Ilm al-Huruf Wa al-Awfaq* karya Abdul Rahman Bin Aliy al-Bustamiy al-Antakiy (MD 858H) merupakan antara karya utama dalam ilmu berkaitan khasiat huruf hija’iyah Arab, sama ada secara berasingan atau bersusunan serta penggunaannya mengikut kaedah tertentu

<sup>48</sup> Ibid, 223. Ibid, 234, 248.

<sup>49</sup> Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*, 8.

<sup>50</sup> Ibid, 8-9. Lihat juga: Ibid, 13.

<sup>51</sup> Ibid, 9.

bagi menyemprnakan hajat atau mengelakkan keburukan<sup>52</sup>. Selain kitab-kitab di atas, Yusof Rawa turut merujuk kepada kitab-kitab hadis bagi sesetengah surah yang khawasnya tersebut dalam riwayat daripada Rasulullah SAW. Sebagai contoh, ketika menerangkan Khawas Surah al-Nabaa yang pertama, beliau menyebut: “Membaca surah ini mendapatkan kita minuman yang sejuk pada Hari Kiamat (al-Hadith)<sup>53</sup>. Petikan riwayat daripada sebuah hadis panjang berkaitan Fadail surah-surah Quran yang dikeluarkan oleh al-Imam Yahya Bin al-Husayn al-Shajriy al-Jurjaniy daripada Ubay Bin Ka'b r.a. dalam kitab *Amaliynya* ini<sup>54</sup>, turut dinukilkan oleh beberapa tokoh mufasir seperti al-Tha'laby<sup>55</sup>, al-Zamakhshariy<sup>56</sup> dan al-Fayruz Abadiy<sup>57</sup> dalam tafsir mereka.

Seperti yang dinyatakan sebelum ini, *Khawas al-Quraan* dari sudut pertumbuhannya merupakan sebahagian daripada perbahasan dalam *Fadail al-Quraan*. Namun, perkembangannya yang lebih meluas dengan tidak hanya bersandar kepada riwayat daripada Rasulullah SAW, sebaliknya lebih banyak berbentuk kesan pengamalan oleh para solihin yang dikongsikan sebagai salah satu bentuk penyebaran kebaikan, menyaksikan bidang ini berkembang menjadi satu bidang yang tersendiri menerusi penghasilan berbagai karya secara berasingan. Justeru, walaupun apa yang dinukilkan oleh Yusof Rawa di akhir tafsir setiap surah adalah dalam kategori *Khawas al-Quraan*, lebih-lebih lagi melalui penggunaan frasa ‘faedah’ sebagai tajuk pada kebanyakan huraianya<sup>58</sup>, juga frasa ‘khasiat’, ‘hikmat’, ‘rahsia’<sup>59</sup> dan seumpamanya pada huraian tersebut, namun terdapat juga dalam konteks ini, pertindihan antara *Khawas al-Quraan* dan *Fadail al-Quraan*. Antara nukilan yang boleh disifatkan sebagai termasuk di dalam kategori *Fadail al-Quraan* atau bertindih dengan *khawas* ialah riwayat mengenai kelebihan surah al-Nabaa di atas, surah al-Nas<sup>60</sup> dan surah al-Ikhlas<sup>61</sup>. Selain itu, ketika menerangkan tentang Khawas Surah al-Humazah beliau menggunakan frasa ‘fadilat’<sup>62</sup> menggantikan frasa ‘khasiat’ dan seumpamanya seperti yang selalu digunakan. Justeru, para

<sup>52</sup> Haji Khalifah. *Kashf al-Zunun An Asami al-Kutub Wa al-Funun*. 1, 650; al-Baghdadiy, Ismail Bin Muhammad Amin. (1951). *Hadiyyat al-Arifin Asma' al-Mu'allafin Wa Aathar al-Musannafin*. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, 1, 531.

<sup>53</sup> Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 2)*, 304; Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*, 20,

<sup>54</sup> al-'Abshamiy, Muhammad Bin Ahmad. (1422H/2001). *Tartib al-Amaliy al-Khumaysiyah Li al-Shajriy*. Tah. Muhammad Hasan Ismail. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah. Hadis no. 479, 1, 129- 135.

<sup>55</sup> al-Tha'laby, Ahmad Bin Muhammad. (1422H/2002). *Al-Kashf Wa al-Bayan An Tafsir al-Quraan*. Tah. Abu Muhammad Bin 'Ashur. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabi, 10, 113.

<sup>56</sup> Lihat: al-Zamakhshariy, Mahmud Bin 'Amr. 1407H. *al-Kashshaf 'An Haqaiq Ghawamid al-Tanzil*. Beirut: Dar al-Kitab al-Arabi, 4, 692.

<sup>57</sup> al-Fayruz Abadiy, Muhammad Bin Ya'qub. (1416H/1996). *Basair Zawi al-Tamyiz Fi Lataif al-Kitab al-Aziz*. Tah. Al-Najjar, Muhammad Aliy. Kaherah: al-Majlis al-A'la Li al-Shuun al-Islamiyyah, 1, 498. Menurut al-Fayruz Abadiy, hadis ini adalah *hadith syaz*.

<sup>58</sup> Lihat sebagai contoh: Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*, 8, 13, 16, 20, 24, 27, 30, 34, 38, 41, 45, 49, 52, 56, 60, 64, 68, 79, 93, 97, 104; Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 2)*. 115, 122, 134, 161, 172, 180, 190, 223, 234, 247, 264, 285, 304.

<sup>59</sup> Lihat sebagai contoh: Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*, 8, 45; Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 2)*, 122.

<sup>60</sup> Yusof Rawa. *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*, 13.

<sup>61</sup> Ibid, 20.

<sup>62</sup> Ibid, 49.

pembaca perlu lebih teliti dalam konteks ini kerana sumber ambilan dan panduan amalan *Khawas al-Quraan* tidak terhad kepada riwayat daripada Rasulullah SAW dan syarat-syaratnya semata-mata, berbeza dengan *Fadail al-Quraan*, seperti yang mungkin disalahfahami daripada pernyataan sesetangah pengkaji<sup>63</sup>. Ringkasnya, pertindihan seperti ini adalah manifestasi kepada latar belakang dan perkembangan ilmu ini sendiri yang berasal dari sumber serta titik tolak yang sama. Hal ini ditambah pula dengan kekurangan pengkajian dan pentahkikan berkaitan ilmu *Khawas al-Quraan* dalam kalangan pengkaji kontemporari<sup>64</sup>.

## 6. Analisis Kesesuaian Terhadap Penerapan *Khawas al-Quraan* Sebagai Pelengkap Karya Terjemahan al-Quran

Seperti dapat dilihat pada usaha dan pendekatan yang dibawa oleh Yusof Rawa dalam tafsirnya ini, penukilan *Khawas al-Quraan* bagi setiap surah berkaitan adalah untuk memberi panduan serta motivasi kepada para pembaca supaya sentiasa beramal dan mendekatkan diri dengan al-Quran. Walau bagaimanapun, oleh kerana kekurangan kajian meluas dalam bidang ini, pemahaman mengenai ilmu ini, syarat serta panduan beramal dengannya masih belum utuh dalam kalangan masyarakat. Justeru, ia masih perlu diwacanakan dan disampaikan secara berhemah dan berhikmah kepada masyarakat agar tidak berlaku salah faham atau salah amal dalam kalangan mereka. Ia pastinya memerlukan ruang yang lebih selesa dan khusus supaya pemahaman yang tepat terhadap ilmu ini dapat disampaikan dengan penuh penghayatan terutama dalam aspek sumber, serta syarat beramal dengannya. Dalam hubungan ini al-Huwaymil menghususkan dua bab penuh daripada kajiannya bagi menerangkan tentang adab syarak, syarat beramal serta perkara-perkara yang perlu diberi perhatian dalam beramal dengan *Khawas al-Quraan* supaya tidak tergelincir dari landasan yang dibenarkan oleh para ulama<sup>65</sup>. Hal ini menunjukkan bahawa pengamalan dengan *Khawas al-Quraan* bukanlah suatu perkara yang boleh diambil mudah oleh para ilmuwan, akan tetapi ianya perlulah didahulukan dengan ilmu yang kukuh dan iktikad yang utuh, lebih-lebih lagi bagi warga muslim yang tidak menguasai bahasa al-Quran.

Dalam konteks perdebatan para ilmuwan berkaitan penerimaan *Khawas al-Quraan* dan hukum beramal dengannya, masih terdapat pro dan kontranya. Walaupun secara umumnya kebanyakan ulama mengambil pendekatan wasatiyah dalam isu ini, iaitu mengharuskannya dengan syarat yang ketat seperti yang dituntaskan oleh al-Huwaymil dalam kajiannya, namun tidak kurang juga ilmuwan yang mengambil sikap yang berbeda daripada pendekatan tersebut<sup>66</sup>. Ulasan serta pandangan berbeza terhadap keabsahan amalan serta sumber rujukan

<sup>63</sup> Muhd Najib Ab Kadir & Mazlan Ibrahim. Kitab Tafsir al-Rawi - Juzu' 'Amma: Satu Analisis. *Jurnal Usuluddin*. Bil. 16. Syawal 1423H/Disember 2002. Akademi Pengajian Islam. Universiti Malaya. 101-103. Diambil dari: <https://ejournal.um.edu.my/index.php/JUD/issue/view/579>.

<sup>64</sup> Wahyu Kusuma. *Khawas al-Qur'an dalam Kitab Syams al-Ma'ari al-Kubra* Karya Ahmad Bin Ali al-Buni, 3-4.

<sup>65</sup> Lihat: Al-Huwaymil. *Khawas al-Quran al-Karim Dirasah Nazariyyah Tatbiqiyyah*. 123-189.

<sup>66</sup> Lihat: Ibid. hlm. 119-122. Lihat juga fatwa islamweb.net bertajuk: "al-'Amal Bi Khawas al-Quraan al-Karim Bayn al-Mani'in Wa al-Mujizin". No. 287836. 5 Jamadul Awal 1436H/5 Mac 2015. Diambil dari: <https://www.islamweb.org/ar/fatwa/287836/> (7/9/2021).

utama berkaitan ilmu ini terserlah mewarnai pentas penulisan dan wacana ilmiah era kontemporari ini. Sebagai contoh, Syeikh al-Tahtawi Ketua Badan Keabajikan Ahli Quran dan Sunnah<sup>67</sup>, dalam kitabnya *Awn al-Hannan Fi Sharh al-Amthal Fi al-Quraan* menegaskan bahawa kitab *al-Durr al-Nazim Fi Khawas al-Quraan al-Azim* adalah sebuah kitab yang tidak harus dibaca dan beramat dengannya, malah tiada manfaat atau faedahpun di dalamnya, sebaliknya semua faedah tersebut hanyalah dusta dan salah belaka<sup>68</sup>. Begitu juga dengan kitab *Khazinat al-Asrar* yang difatwakan sebagai sebuah kitab yang tidak muktabar dan tidak harus dijadikan rujukan dalam kalangan ahli ilmu kerana mengandungi banyak perkara yang tidak bersandar kepada dalil<sup>69</sup>. Seperti yang dinyatakan sebelum ini kedua-dua kitab ini merupakan antara kitab termasyhur dalam ilmu *Khawas al-Quraan* dan antara rujukan utama Yusof Rawa dalam tafsirnya berkaitan ilmu ini. Turut memberi kesan apabila sumber lain yang menjadikan *Khawas al-Quraan* sebagai sebahagian daripada kandungan utamanya umpama *Shams al-Ma'arif* menjadi sasaran kritikan keras tokoh ilmuwan berpengaruh seperti al-Sheikh al-Albaniy<sup>70</sup>. Oleh itu, memandangkan penghasilan terjemahan al-Quran menyasarkan masyarakat awam yang kebanyakannya tidak mempunyai akses untuk mengkaji dengan lebih lanjut isu-isu seperti ini, adalah lebih baik dielakkan pemasukan elemen ini di dalamnya, bagi mengelakkan kekeliruan dan kecelaruan dalam kalangan pembaca.

Seperti yang dijelaskan di awal perbahasan mengenai *Khawas al-Quraan*, kebanyakan khasiat yang dikumpulkan adalah bersumberkan perkongsian dan pengumpulan maklumat hasil pengamalan para solihin terhadap surah dan ayat tertentu. Ianya perlu disaring dan dinilai oleh para pentahkik dan pengkaji yang arif bagi memastikan keabsahan serta kesesuaian amalan mengikut syarat serta panduan yang ditetapkan oleh para ulama. Selain dari pertikaian yang masih berlaku dalam kalangan ilmuwan Ahli Sunnah Wal Jamaah terhadap kitab serta sumber *Khawas al-Quraan*, terdapat juga sumber dari mazhab lain seperti Syiah yang seperti sedia maklum sangat dibimbangi oleh Ulama Ahli Sunnah kerana perbezaan serta percanggahan yang ketara dalam usul dan pegangan kedua-dua mazhab. Antara kitab *Khawas al-Quraan* berasaskan mazhab Syiah ialah *Khawas al-Quraan Wa Fawaiiduh* oleh Diyaa al-Din al-A'lamiy yang merupakan himpunan khawas daripada kitab-kitab terdahulu serta riwayat-riwayat daripada imam-imam serta ulama Ahli Bayt<sup>71</sup>. Manakala kitab tafsir Syiah yang secara konsisten dan tersusun memasukkan *Khawas al-Quraan* sebagai sebahagian daripada elemen utama dalam pentafsiran surah dan ayat al-Quran ialah *al-Burhan Fi Tafsir*

<sup>67</sup> al-Tahtawi, Aliy Ahmad. 1425H/2004. *Awn al-Hannan Fi Syarh al-Amthal Fi al-Quraan*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah. 6.

<sup>68</sup> Ibid. 32.

<sup>69</sup> Lihat fatwa islamweb.net bertajuk: “al-Kayfiyyah al-Masnunah Li Salat al-Hajah”. No. 107064. 11 Rabiul Akhir 1429/17 April 2008. Diambil dari: <https://www.islamweb.net/fatwa/printfatwa.php?Id=107064&lang=A>. 13/9/2021.

<sup>70</sup> al-Albaniy, Muhammad Nasir al-Din. 1415H/1995. *Silsilat al-Ahadith al-Sahihah Wa Shay Min Fiqhiha Wa Fawaiidiha*. Riyadh: Maktabat al-Ma'arif Li al-Nashr Wa al-Tawzi'. 4, 566.

<sup>71</sup> Diyaa al-Din al-A'lamiy. 1420H/2000. *Khawas al-Quraan Wa Fawaiiduh*. Beirut: Muassasat al-A'laniy Li al-Matbu'at. 8.

*al-Quraan*<sup>72</sup>, karya al-Allamah Hashim al-Bahraniy, salah seorang tokoh ilmuwan Syiah kurun ke-11H kelahiran Negara Bahrin<sup>73</sup>. Kedua-dua kitab tersebut dapat diakses oleh para pembaca dan peminat ilmu ini dengan mudah di atas talian seperti kitab-kitab utama Syiah lain. Justeru, pembukaan laluan kepada ilmu ini secara tidak terkawal boleh mendorong ke arah pencarian dan pengambilannya daripada sumber yang tidak bersesuaian dengan mazhab Ahli Sunnah Wal Jamaah. Wallahu a'lam.

## 7. Kesimpulan

Dari perbahasan panjang lebar di atas, dapat dirumuskan bahawa terjemahan al-Quran memainkan peranan yang sangat besar kepada umat Islam bagi memahami tanggungjawab keagamaan, seterusnya menunaikan tanggungjawab mereka sebagai hamba dan khalifah Allah SWT di muka bumi. Tanpa terjemahan, sukar bagi masyarakat muslim yang tidak menguasai Bahasa Arab untuk memahami, menghayati tuntutan syariah, mengkaji panduan-panduan yang diturunkan oleh Allah SWT kepada mereka menerusi Kitab Suci ini, seterusnya meneroka ilmu-ilmu yang tersirat di dalamnya. Justeru, bukanlah suatu yang menghairankan apabila didapati bahawa usaha terjemahan al-Quran mendapat perhatian meluas para ilmuwan berbagai bangsa termasuk di Alam Melayu umumnya dan Malaysia khususnya.

Perkembangan penguasaan serta peningkatan pengkajian terhadap ilmu pengetahuan, peradaban serta kebudayaan Islam dalam kalangan para karyawan dan pembaca bukan Arab telah membawa kepada perkembangan baharu dalam usaha penterjemahan teks al-Quran. Fenomena ini ditambah pula dengan perkembangan teknologi yang banyak memberi kesan langsung kepada aspek persembahan dan penyusunan sesebuah karya terjemahan yang dihasilkan bagi memberikan impak maksima kepada setiap pembaca yang membaca atau menggunakan naskhah terbabit. Keupayaan teknologi dalam menyusun atur dan memadatkan teks terjemahan mengikut helaian mushaf, malah menyediakan ruangan kosong pada banyak halaman yang teks asal terjemahannya tidak terlalu panjang, memberi ruang kepada para karyawan untuk mengisinya dengan berbagai maklumat tambahan bagi memenuhi pencarian dan minat pembaca terhadap maklumat berkenaan, sebagai nilai tambah kepada naskhah yang dihasilkan. Bertitik tolak dari sini, berbagai inisiatif dikemukakan oleh para penterjemah dan penerbit bagi memberikan nilai tambah kepada naskhah terjemahan yang dihasilkan, seperti pengenalan surah, intisari surah, *Asbab Nuzul*, *Fadail Surah*, indeks tematik, hadis berkaitan ayat dan lain-lain.

*Khawas al-Quraan* yang di awal perkembangannya merupakan sebahagian daripada sub bidang kepada *Fadail al-Quraan* merupakan antara maklumat tambahan yang berpotensi untuk dipertimbangkan sebagai salah satu daripada elemen pelengkap kepada naskhah terjemahan al-Quran. Ini ditambah pula dengan usaha serta sumbangan para tokoh mufasir

<sup>72</sup> Lihat tafsir juzuk 30 daripada tafsirnya dalam: al-Bahraniy, *al-Sayyid Hashim Bin Sulayman. 1427H/2006. Al-Burhan Fi Tafsir al-Quraan*. Tah. Panel Ulama dan Pentahkik Pakar. Beirut: Muassasat al-A'laniy Li al-Matbu'at. 8, 193-447.

<sup>73</sup> Ibid, 1, 5-6.

seperti Tuan Guru Haji Yusof Rawa yang secara konsisten menukilkannya dalam karya tafsir mereka sebagai dorongan kepada para pembaca untuk beramal dengan surah atau ayat yang dipelajari. Walau bagaimanapun, melalui pertimbangan terhadap isu-isu yang melingkari ilmu ini seperti yang dikemukakan, didapati bahawa penerapan secara meluas elemen *Khawas al-Quraan* dalam naskhah terjemahan al-Quran adalah tidak sesuai, kerana ia boleh menimbulkan persoalan atau pertikaian dalam kalangan pembaca dan pemegang taruh. Pun begitu, bagi khawas yang tersurat secara jelas dalam hadis sahih daripada Rasulullah SAW seumpama khasiat surah al-Fatiyah di atas, maka tiada halangan untuk ia dipertimbangkan sebagai sebahagian daripada elemen pelengkap seperti *Fadail al-Quraan*.

Ilmu *Khawas al-Quraan* merupakan sebahagian daripada cabang ilmu berkaitan al-Quran yang telah tercatat dalam karya utama Ulum al-Quran seperti *al-Burhan Fi Ulum al-Quraan* oleh al-Imam al-Zarkashiy dan *al-Itqan Fi Ulum al-Quraan* oleh al-Imam al-Suyutiy. Walau bagaimanapun, perkembangan pengkajiannya oleh para pentahkik dan ilmuwan pada era berikutnya tidak serancak cabang-cabang ilmu al-Quran yang lain. Justeru, ruang kajian dan wacana bagi mendalami serta memurnikan perbahasan serta perdebatan dalam isu-isu berkaitan dengannya masih terbuka untuk diterokai oleh para pengkaji dan ahli ikhtisas. Dalam konteks warga muslim yang tidak menguasai Bahasa Arab, masih banyak usaha perlu dilakukan untuk memasyarakatkan ilmu ini, memandangkan akses mereka kepada sumber asal serta kajian terkini berkaitan ilmu-ilmu al-Quran umumnya dan ilmu *Khawas al-Quraan* khususnya, sangat terhad kerana kebanyakan sumber terbabit menggunakan Bahasa Arab.

## REFERENCES

- [1] Abdullah Basmeih. (1431H/2010). *Tafsir Pimpinan Ar-Rahman Kepada Pengertian Al-Qur'an*. Kuala Lumpur: Darul Fikir.
- [2] Al-'Abshamiy, Muhammad Bin Ahmad. (1422H/2001). *Tartib al-Amaliy al-Khumaysiyyah Li al-Shajriy*. Tah. Muhammad Hasan Ismail. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.
- [3] Al-Albaniy, Muhammad Nasir al-Din. (1415H/1995). *Silsilat al-Ahadiyah al-Sahihah Wa Shay Min Fiqhiha Wa Fawaiidiha*. Riyadh: Maktabat al-Ma'arif Li al-Nashr Wa al-Tawzi'.
- [4] Badlihisham Mohd Nasir & Abdur Razzaq. Ketokohan dan Pemikiran Dakwah Tuan Haji Yusof Rawa (1922 – 2000) di Malaysia. *Wardah Jurnal Dakwah dan Kemasyarakatan*. Vol. 1. No. 1. 2020. UIN Raden Fatah. Palembang, 2-8. (<https://doi.org/10.19109/wardah.v2i1>).
- [5] Al-Baghdaipy, Ismail Bin Muhammad Amin. (1951). *Hadiyyat al-Arifin Asma' al-Mu'allafin Wa Aathar al-Musannafin*. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabiyy.
- [6] Al-Bahraniy, al-Sayyid Hashim Bin al-Sayyid Sulayman. (T.th). *al-Burhan Fi Tafsir al-Quraan*. Qum: Muassasat Matbu'ati Isma'iliyan.

- [7] Al-Bukhariy, Muhammad Bin Ismail. (1422H). *al-Jami' al-Musnad al-Sahih al-Mukhtasar Min Umur Rasulul Allah Salla Allah Alayhi Wa Sallam Wa Sunanah Wa Ayyamih*. Tah. Al-Nasir, Muhammad Zuhayr. T.tp.: Dar Tuq al-Najah.
- [8] al-Buniy, Ahmad Bin Aliy. (T.th). *Shams al-Ma'arif al-Kubra Wa Lataif al-'Awarif*. Beirut: al-Maktabah al-Sha'briyyah.
- [9] Diyya al-Din al-A'lamiy. (1420H/2000). *Khawas al-Quraan Wa Fawaiiduh*. Beirut: Muassasat al-A'laniy Li al-Matbu'at.
- [10] Al-Fayruz Abadiy, Muhammad Bin Ya'qub. (1416H/1996). *Basair Zawi al-Tamyiz Fi Lataif al-Kitab al-Aziz*. Tah. Al-Najjar, Muhammad Aliy. Kaherah: al-Majlis al-A'la Li al-Shuun al-Islamiyyah.
- [11] Haji Khalifah, Mustafa Bin Abdullah. (1941). *Kashf al-Zunun An Asamiy al-Kutub Wa al-Funun*. Baghdad: Maktabat al-Muthanna.
- [12] Al-Huwaymil, Turki Bin Sa'd. (1429H). *Khawas al-Quran al-Karim Dirasah Nazariyyah Tatbiqiyyah*. Arab Saudi: Dar Ibn al-Jawziyy.
- [13] Ihsan Nurmansyah. Tafsir Al-Qur'an Bahasa Melayu-Jawi Di Kalimantan Barat (Kajian Kodikologi Dan Historis-Periodik Naskah *Tafsīr Tūjuh Sūrah* Dan *Āyāt Aṣ-Ṣiyām* Karya Muhammad Basiuni Imran). *Jurnal Ilmu-Ilmu Ushuluddin*. Vol. 23. No. 1. April 2021. Fakultas Ushuluddin dan Filsafat. UIN Ar-Raniry. Aceh. 16-18. (<http://dx.doi.org/10.22373/substantia.v23i1.8719>).
- [14] Kumpulan Pakar dan Ulama al-Quran. (1423H/2002). *Al-Mawsu'ah al-Quraaniyyah al-Mutakhassisah*. Mesir: al-Majlis al-A'la Li al-Shuun al-Islamiyyah.
- [15] Lajnah Terjemahan dan Tafsir Yayasan Restu. (2011). *al-Qur'an Mushaf Malaysia dan Terjemahan*. Shah Alam: Yayasan Restu.
- [16] Majma' al-Lughat al-Arabiyyah. (T.th). *al-Mu'jam al-Wasit*. T.tp.: Dar al-Da'wah.
- [17] Al-Makkiy, Muhammad Bin Ahmad. (1427H). *al-Ziyadah Wa al-Ihsan Fi Ulum al-Quraan*. Tah. Haqqiy, Muhammad Safaa et.al. markaz al-Buhuth Wa al-Dirasat. Universiti Syarjah. Emiriah Arab Bersatu.
- [18] Al-Manawiy, Muhammad Abdul Ra'uf Bin Taj al-Arifin. (1410H/1990). *Al-Tawqif Ala Muhimmat al-Taarif*. Kaherah: Alam al-Kutub.
- [19] Mansur, Abdul Qadir Muhammad. (1422H/2002). *Mawsu'at Ulum al-Quraan*. Halab: Dar al-Qalam al-Arabiyy.Qutb, Sayyid. (1423H/2003). *Fi Zilal al-Qur'an*. Kaherah: Dar al-Shuruq.
- [20] Ma'bad, Muhammad Ahmad. (1426H/2005). *Nafahat Min Ulum al-Quraan*. Kaherah: Dar al-Salam.

- [21] Muhd Najib Ab Kadir & Mazlan Ibrahim. Kitab Tafsir al-Rawi - Juzu' 'Amma: Satu Analisis. *Jurnal Usuluddin*. Bil. 16. Syawal 1423H/Disember 2002. Akademi Pengajian Islam. Universiti Malaya, 101-103. (<https://ejournal.um.edu.my/index.php/JUD/issue/view/579>).
- [22] Al-Qinnawjiy, Muhammad Siddiq Khan Bin Hasan. (1423H/2002). *Abjad al-'Ulum*. T.tp.: Dar Ibn Hazm.
- [23] Rida, Muhammad Rashid. (1990). *Tafsir al-Qur'an al-Hakim*. T.tp.: al-Hay'ah al-Masriyyah al-'Ammah Li al-Kitab.
- [24] Al-Suyutiy, Abdul Rahman Bin Abu Bakr. (1394H/1974). *Al-Itqan Fi Ulum al-Quraan*. Tah. Muhammad Abu al-Fadl Ibrahim. T.tp.: al-Haiah al-Masriyyah al-Ammah Li al-Kitab.
- [25] Al-Tahtawiy, Aliy Ahmad. (1425H/2004). *Awn al-Hannan Fi Syarh al-Amthal Fi al-Quraan*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.
- [26] Al-Tha'laby, Ahmad Bin Muhammad. (1422H/2002). *Al-Kashf Wa al-Bayan An Tafsir al-Quraan*. Tah. Abu Muhammad Bin 'Ashur. Beirut: Dar Ihya al-Turath al-Arabiyy.
- [27] Wahyu Kusuma Aji. (2020). *Khawas al-Qur'an dalam Kitab Syams al-Ma'ari al-Kubra Karya Ahmad Bin Ali al-Buni*. Tesis Sarjana Akidah dan Filsafat Islam Konsentrasi Studi Al-Quran dan Hadis. Fakultas Ushuluddin dan Pemikiran Islam. Universitas Islam Negeri Sunan Kalijaga. Yogyakarta.
- [28] Yusof Bin Abdullah Rawa. (1968). *Tafsir al-Rawi (Bahagian 1)*. Pulau Pinang: Maktabat al-Haj Abdullah Bin Muhammad Nur al-Din al-Rawi.
- [29] Yusof Bin Abdullah Rawa. (1404H/1984). *Tafsir al-Rawi (Bahagian 2)*. Pulau Pinang: Maktabat al-Haj Abdullah Bin Muhammad Nur al-Din al-Rawi.
- [30] Al-Zamakhshariy, Mahmud Bin 'Amr. (1407H). *al-Kashshaf 'An Haqaiq Ghawamid al-Tanzil*. Beirut: Dar al-Kitab al-Arabiyy.
- [31] Al-Zarkashiy, Muhammad Bin Abdullah. (1376H/1957). *Al-Burhan Fi Ulum al-Quraan*. Tah. Muhammad Abu al-Fadl Ibrahim. T.tp.: Dar Ihya al-Kutub al-Arabiyyah.
- [32] <https://www.islamweb.net/fatwa/printfatwa.php?Id=107064&lang=A> (13/9/2021).
- [33] <https://www.islamweb.org/ar/fatwa/287836/> (7/9/2021).
- [34] <https://www.telagabiru.com.my/products/al-quran-al-karim-terjemahan-al-kamil-saiz-1> (15/8/2021).